دانشگاههای هر کشوری است و وقتی بحثهای

کارشناسی در این زمینه در نهادهای تصمیم گیر طرح میشـود، ۲ دیدگاه مطرح میشـود. یکی ين كه در زمينه ايجاد دروس ورشته هاى تحصيلى یان بایدنگاه کمی داشته باشیم یا کیفی؟ برخــی می گویند خــط اصلی در ایــن زمینه

در بحت امورس عالی پاید نامه دیفی خاتم بوده و در مقاطعی به ویژه کارشناسی ارشد و دکتری براساس نیاز کشور دانشـجو پذیرش شود. حال اگر بتوانیم تر کیبسی از این ۲ را به صورت منطقی در یـک جامعه حاکم کنیم، موفقیت بیشــتری خواهیم دائشــت به صورتی که برای مقاطعی به خواهیم دائشت به صورتی که برای مقاطعی به

ویژه تا مقطع تحصیلی دیپله، آموزش را اجباری کرده و بسرای همه افراد فرصت تحصیل فراهم

باشد. در مقطع آموزش عالی نیز باید این فرصت فراهم باشد که افراد حداقل تا مقطع کارشناسی از فرصتهای برابر جذب در دانشگاهها برخوردار

ر عرصت های بربر جنب در مستحده بر عورمر بوده وسپس برای تحصیلات تکمیلی براساس نیاز کشور اقدام به پذیرش دانشجو و تربیت آنها کنیم.

اتفاقی که در سالهای اخیر افتاد مبنی بر این که ب و پذیرش دانشــ ک:

کردیسم، موضوعی نیست که بخواهیسم بانگاه

جو به ویژه در ما ار شده دکتری بدون در نظر گرفتن نیاز کشور

مدیــران وزارت علــوم در

داشيته و از آن برنامه ها دفاع

مه كمي باشداين افراد معتقدند به . . هر میزانی که دانشـگاه و رشته تحصیلی داشته باشیم و دانشیجو پذیرش کنیم، در توسعه کشور . ۱۳۰۰ موثر است. از ســوی دیگر افرادی نیز معتقدند که در بحث آموزش عالی باید نگاه کیفی حاکم بوده

دىدگاه

آفت مدرك گرايي درايران در گفت و گوبامحمد بقايي ماكان

بايداعتبار علمي كاذباز ذهن جامعه ياك شود

بى پارســا مدركت چيست؟ ليسانس؟! كدام دانشگاه؟ شبانه؟!غيرانتفاعى؟! پيامنور؟! خبر

در جامعه رشــد پیدا کرده و همه دوســت دارند ر , ـــــ رست پیده درده و همه دوست دارند باعناوینی کــه اغلب هم تو خالی هســتند، فخر بفروشند؟

رر برای باسیخ به این سیوال ابتدا لاز ماسیت تاریخچه مختصــری از این موضــوع را بیان کُنم. در ســـال های آغازین پیروزی انقلاب اســـلامی، تعداد دانشـــگاههای ریی ہرگرری کشور، در تناسـب با جمعیت ایران، رقم قابل توجهی را تشکیل نمی داد. به خصوص این که برخی از دانشگاهها، شــتههای موردنیا: متقاضیات انداشتند، با به علت ین که پذیرش دانشجودر دانشگاه هااندک بود، در نتیجه "سیاری از داوطلبان تحصیلات عالی، با توجه به ارزانی زندگی در خارج از کشــور، به خصوص کشــورهایی که به لحاظ تحصیلات عالی در سطح بالایی قرار داشتند، فراوان بود، خیل عظیمی از داوطلبان تحصیلات عالی، ، ورهای غربی سفر می کردند. پس از گذش سال، افْت بهای پُول ملی کشور و همچنین قطع رابطه با کشـورهای مورد توجه متقاضیان تحصیلات، سبب شـد که جوانان داوطلب تحصیلات، نتوانند از کشــور سند که جوانان اوطلب محصیلات، نتوانداز کشیور خارج شوند. در نتیجه، مسئولان فرهنگی بر آن شدند کداشگاهی داخل کشور تأسیس کنند که پایسخگری این نیاز باشد به همین علت دانشگاه آزاد شکل گرفت اگرچه دانشگاهی به همین نام پیسش از انقلاب وجود داشته است، اما دانشگاه آزاد پس از انقلاب، سعی در صف المسلم جذب همه دانشــجویان کرد که درواقع، پشت مرزهای

این حرکت فرهنگی که نخست با تجربه آغاز شدوقصد براين نبودكه به دانشجويان پس از اتمام تحصيل، مدرك سهمي داده شهود، وقع وقعه براي حذب دانشجوبان بیشــــتر،مدرک رسمی نیز به دانشــجویان اهدا شد که می توانستنداز مزایای آن استفاده کنند. در نتیجه، توجه به این دانشـگاه روزبه روز افزایش یافت؛ به طوری که در برخی رشــته ها از دانشگاههای مشــابه دولتی، پیشی گرفت. امروزنیز دربرخی از مقاطع ورشته های تحصیلی، دانشجویانی که دردانشگاه های دولتی پذیرفته می شوند، ترجیح می دهند که تحصیلات خود را در دانشگاه آزاد ر . یی کی دنبال کننداین دانشگاه، در آغاز، عاملی شدبرای دریافت مدارک تحصیلی در سطوح کارشناسی ارشد و بالاتر از آن. در نتیجه انگیزه بیشتری برای جوانان ایجاد کرد تا خود را مشمول دریافت مدارک تحصیلی بالاتر کنند که بسیاری از این افراد را شاغلان موسسات دولتی و ـُـکیل مُیدادند و اغلب آنُها برای دریافت حقوق و مزایای بیشتر، شــوق دریافت مدارک بالاتر را پیداکردنداز سوی دیگر،بسیاری از کسانی که عهدهدار مسئولیتهای کلان در سررشتهداری کشور بودند نیز برای آن که بتوانند مهر تاییدی بــر کار کرد خود بزنند، روی به مدرک گرایی آوردند و با توجه به تسهیلاتی که در این دانشگاه ودانشگاه های مشابهی که بعدا تأسیس شد، هوجود آمد، به آسانی مدارک کارشناسی ارشد یا دکترا

''۔ اکنون کاربهجاییرسیدہکماز طریق تبلیغات خیابانی وهمچنین از طریق پیامکهابه کسانی کهدارای مدارک پایین تراز کارشناسی ارشدیاد کتراهستند، ابلاغ می شود ، ... و کرد کرد که فقـط با پرداخت شـهریه و بدون امتحـان ورودی، می توانندمدر ک دریافت کنند.مدر ک گرایی سبب شده که افرادی فکر یافتر درآمدهای تازُهای از طریق نگارش پایان نامههاییفتنده زیرامی دانند که اکثر کسانی که از این طریقوارددانشگاههامیشوند، توانایی نگارش پایان نامه ریار را ندارند. به خصوص افرادی که در سطح استاد و با چنین عنوانی مشغول تدریس هستندنیز گاه به دلیل دریافت وجُوهي كەلزُ طُريقَ تاليف پايان نامەھادريافت مي كنند. در مجموع عاملی شده برای این که مدار کی از بن بی ارج وبدون ارزش،به دست کسانی داده شود که باعنوان های

داري پسر آقاي X و دختر آقاي Y دكترا گرفتهاند؟«سوالهاي تكراري، سبقتهاي الكي. تا كجا؟ تا كي؟ كسي مدر کا گرفتر، افی نفسه ارز شمنداست؛ بدون درنظر گرفتن هیچ چیز دیگر. اماکسی نمی پر سده درس خواندن به چه قیمتی؟ مدرک گرفتن با چه هدفی؟ دانشگاه رفتن با چه انگیزهای؟ شعور، سواد و تجربه سبری چند؟ به در دین در مان جامعه چه مر همی زدهای؟، دکنند درس خوالدن هم مدّشده؟ کلاس دارد. نکنند برای فخر فروشی می خوانیم؛ امام محمد غزالی در نصایحی به شساگردش که اور انافرزنده خطاب می کنند می گویند: نای فرزندا چه بسیار شب ها را که به خاطر تکرار علم و مطالعه کتب مختلف زنده داشسته ای و خواب نوشین را بر خویش حرام کردی، نمی داتم که علت این پیدار بودن چه بوده است؟ اگر غرض از این کار رسیدن به اهداف اعدای و کسب بال و منال دنیا و به دست آور دن مقام، منصب و عباهات بر همگنان و همر دیفان باشد. پس وای بر تو که سخت در خسرا ایی... عنن ذیل مصاحبه ما با محمد بقایمی ماکان، متر جم و پژوهشگر حوزه ادبیات و فلسفه، در باب ارج و احترام امدرک ادر کشور است. این مصاحبه را در ادامه می خوانید؛

> آن می نازندومی بالند، ندارند اکنون به راحتی می توان بر در و دیوار پیاده روی خیابان انقلاب، آگهی هایی که برای دانشجویان رشته های مختلف پایان نامه تهیه می کنند ر ... پیدانیست که چنین عمل غیراخلاقی و غیرقانونی ای که به مثابه ناسزایی به فرهنگ و مدنیت کشور و تشویق جاهلیت و ناآگاهی است، در برابر دانشگاهی که روزگاری چهرههای بزرگی مثل همایی، فروزانفر، معین و خانلری در آن، آمدو شُدمی کردند، صُـُورتُ می پذیرد ظاهرا ریشـه این معضل در این روحیه مدر کگرایی است که شُــوربختانه در میان ُبرخی ُاز مدیران ُنیز دیده می شود. همین شــیوه تفکر است که به واســطه آن، در مجلس نمایندهای نمی تواند با مدرک کمتر از کارشناُسی ارشد، وارد مجلـس شـود. همـه اینهـانشـان دهنده ذهن

پرطمطراق، کمترین آگاهی و دانشی در رشتهای که به

آنچه اهمیــت دارد، بازدهی در عمل و ســطح تجربه و • آبا سطح علمي جامعه نيز به همان ميزاني كه تعداد افــراد دار ای مدارک تحصیلی زیاد شــده، افزایش یافتهاست؟

مدرک گرایی است. اما واقعیت این است که در دنیای

پیشُرفته که امروز می توانُد ماشــینی را بر سطحُ کرات

بنشاند، چنین رویهای دنبال نمی شود. ای بسا که

. بسیاری از مدیران، مسئولان و کار کنان ارشد موسسات بزرگ در جهان، فاقد چنین مدار کی باشــند. برای آنها

۔ ی اســت که نه تنها دانشــگاهها، بلکه مدار ، ابتدايى ودبيرستان هانيزاز معضل مديريت صحيح رنج

سطح ابتدایی و چه در سطح عالی، همواره دخرا مشکل مدیریتی بوده است.ماهنوز در کشور خود، دانش آموزان و دانشـجویاتی داریم که از کمترین امکانات رفاهی هم ر کردوردار نیستند. هنوز در بسیاری از شهرهاو روستاها، کلاسهای درس، روی زمین تشکیل می شودو از هیچ یک از امکانات امروزی برای تحصیل برخوردار ۔ے۔ نیستند در شهرهای بزرگ نیز،منهای تحصیلاتی که به دستگاه آموزش و پرورش مربوط میشود، در دورههای عالی، یک نقُص کُلٰیُ وُجُود داُر دو آن هم،افزوده شُــدن بیرویه دانشگاههاســـت. درحالی که اســـاتید مجرب و گار دان، بسیار کمتر از تعداد کلاس هایی است که تشکیل . شده که در بسیاری از پژوهشگاههاو میشود. حتی دیده شده که در بسیاری از پژوهشده مو دانشــگاهها، کتبی که توســط چنین مدر سانی تالیف ی شـود، یا تقریرات آنها که به صورت جزُوه در اختیار انشـجویان قرار می گیرد، بااشتباهات فاحشی همراه است.همه اینها نشان دهنده این است که دستگاه تعلیم و تربیت ما، از آغاز تا آنجام، نیاز به بازنگری اساسی دارد ، شــده که امروز بر تالیفات و تص این مسابه سبب سسده نه سورور بر باینفت و تصنیفات کشــور نیز اثر نامطلوب بگذارد. چراکه دانشجویانی که از زیر دست چنین اسالتیای بیرون می آیند، وقتی وارد حوزهای فرهنگی می شوند،مصداق درست شعرجامی هستند که «ذات نایافته از هستی بخش، کی تواند که بود هسته بخش؟»

میبرند اصولا در جامعه ما، آمسوزش و پرورش، چه

سسی سی. امــروزه در زیرزمینهای بســیاری از دانشــکدهها، رســالههایی با جلدهای پر زرق و برق، خاک میخورند ر که هیچ ناشـری حاضر به چاپ این رسـالههانیست. درحالی که ناشران، رسـالههایی که در دانشگاه تهران،

 اکنون کاربه جایی رسیده که از طریق تبلیغات خیابانی و همچنین از طریق پیامک ها به کسانی که دارای می در استان از کارشناسی از شده بازی به ساخته این می شود کنید از می این می در استان با در استان این می در استان ورودی می توانند دنر ک در یافت کنند مدر ک گرایی سب شده که افرادی فکر یافتن در امدهای تازه ای از طریق نگارش پایان نامه ها بیفتند زیرا می دانند که اکثر کسانی که از این طریق وارد دانشگاهها می شوند.

 اگر مدر کگر ایی به مفهومی که جامعه شناسان آن را عاملی برای از بین رفتن آگاه
جامعه می دانندود رواقع آن را به پوستهای تشبیه می کنند که فاقد مغز است، طبیع است که هیچ نیرویی برای پیشرفت جامعه بهجودندی] ید زیرا فردگ که فعالیت خود را متمر کر در یک برگ کافقذ می کند و شخصیت خود را در این محدوده قرار می دهد، طبیعی است که از آگاهی و تجربه کافی سرای آن که مهره فعال و سازندهای برای جامعه خود باشد، نخواهد بود. به نظر می رُسد معضل اصلی در تقویت این روحیه، نه تنها در جامعه ما، بلکه در همه جوامع شــرقی، به شَـُدت رو به فزونی دارد. در صورتی که این روحیه را در کشورهای پیشرفته و توسعه یافته نمی بینیم.

آن زمان که این دانشگاه، گل سرسبد دانشگاههای خاورمیانه بود، را با کمال میل به چاپ میرساندند. از جمله، رسالهای که شادروان دکتر محمد محجوب، در همان ایام تحت عنوان اسبک خراساتی، به رشته تحریر در آورد و این رساله مثل کاغذ زر، دست به دست

ے بنابراین با ایسن قیاس می تسوان دریافت کسه تا چه بطرون با ایست کیاس می صون دروقعت نده به چه حد تعلیم و تربیت در کشــور، نزول پیدا کرده است مانکتامی ارابلد متذکر شــده و آن این است که نباید از این قضیه شــگفترده شــد زیرا یک جامعه به قول هگل مانند یک شــخص است، هگل گاهــی عبارت «شــخص جامعه» را به کار می برد و مقصــودش از این تر کیب،این است که همه چُیز در یک جامعه در تناسبو هماهنگی هستند.همان طور که همه اندامهای بدن یک شخص، با هم هماهنگی دارند لذا در جامعه ای که بقیه سائل و مشکلات در جای خود باقی و کاملا محسوس است؛ اعم از اقتصاد، کشـــاورزی، هنر، ادبیات و ... نباید متوقع بود که در این حلقه های بهم پیوسته، حلقه ای مانند آموزش عالی، مانند طلا، در خششی متمایز از دیگر حلقه هاداشته باشد.

•عدهای مدرک گرایی را امسری مثبت قلمداد می کنند. چراکه باعث ارتقای سطح دانستههای افراد میشود. شما در مجموع، مدرک گرایی را مثبت ارزیابی می کنیدیامنفی؟

. رود ، وی است است الاز مدر ک گرایی به مفهومی که جامعه شناسان آن عاملی برای از بین رفتن آگاهــی جامعه می دانند و درواقع آن را به پوستهای تشبیه می کنند که فاقد مغز رر ع برر . پر است، طبیعی است که هیچ نیرویی برای پیشرفت جامعه به وجود نمی آید. زیرافردی که فعالیت خود را و تجربه کافی برای آن که مهره فعال و سازندهای برای اصلی در تقویت ایسن روحیه، نه تنها در جامعه ما، بلکه صورتی که این روحیه را در کشورهای پیشرفته و ه یافته نمی بینیم برای از بین بردن این روحیه ، ست که مسئولان فرهنگی جامعه و مدیریت کلان فرهنگیی، این اعتبار کاذب را از ذهن فرهنگی و جمعی جامعه بزدایند. در غیــر این صورت، همانند عشقهای خواهدشد که حقیقت تعلیم و تربیت را خواهد پوشاند واصل آن را از بین خواهد برد و تنها ظاهری چشمگیر به آن خواهد داد. درست است که امروزه در کشور ما تعداد افرادی که دارای مدارک عالی هستند، ۔۔ بیار زیاد است، امالین مسأله، مشکلات دیگری را نیز به وجود آور ده است. امروزه ما پز شکانی داریم که به کارهای دیگری مشغولند. تحصیلکر دههایی در مقطع کارشناسی ارشد - برای مثال در رشته مدیریت ــتند که بعــداز ظهر هــا در بنگاههای بان گانہ ۔ ھ ، 'رر معاملات ملکی یــا خــودرو کار می کنند اَفــرادی را بى شناسى كەدر رشتەھايى مانندروانشناسى ،ادبيات، تاريخ وجغرافيا وأمثال اينها، بامدر کُدکترا، خانه نشين مستند آنها هیچ راهی برای عرضه آموختههای خود به جامعه ندارند. بنابراین باید براساس یک برنامه ریزی در ست،منقاضیان تحصیلات عالی را در جامعه در جای خودنشاند. همینطور، تأسیس دانشگاه ها،بایدبراساس ن السلام مشخص و در تناسب با جمعیت کشور صورت پذیرداینها برای مملکتی که دارای سابقه

ر کی ر بررسی مجموع این قضایا، می توان به این نتیجه رسید که ضرری که از چنین مدیریت فرهنگی نصیب جامعه شده، به مراتب بیش

لزوم تناسب تحصيلات تكميلي ونيازهاي جامعه

لالهافتخاري

هر حکومتی برای تحقق اهداف و برنامههای خودنیاز به نیروهای متخصص و کار آمدو دارای

و عربه طرحهای مستحصور و در سوداری تجربهودانش کافی دارد. به طور قطع برای دستیابی به یک هدف به ویژه اگر این اهداف کلان و بلندمدت باشند، نیاز به طی ن مراحلی از جمله تحقیق و پژوهش، شُناخت كافى از مُوضوع، تدوين برنامه، تبديل اين برنامه به ی ر -ر ــی - -وین برصحه بعدین بین برصفه به قانون در صورتی که نیاز به ضمانت اجرایی داشته باشــد، ورود به مرحله اجرا و بالاخره اجرا دارد. در تمام ابن مُراحل نباز است كه افراد با دانش كافي، متخصص و خبره به کار گرفته شــوند واگر در هر مرحله دانش کافی وجود نداشته باشد، نمی توان امیدوار به موفقیت این برنامه بود. به عنوان نمونه اگر برای دســـتیابی به هدفی نتوانیم از افراد خبره برای تدوین برنامه استفاده کنیم، چگونه می توانیم امیدوار به اجرایی شدن این برنامه داشته باشیم. از سوی دیگر برفرض انجام کار به صورت علمی و بهرهمندی از متخصصان در دوره تحقیق و تدوین برنامه، اگر بسرای اجرا متخصصان لازم را به کار نگیریم، بهُطورُ قطع به نتیجه مطلوب نمیُرسیمُ بنابراین در هر جامعهای، نیاز است برای بخشها و کارهای مختلف نیروی متخصیص و کاردان . ربیت شود که این امر ازجمله مهم ترین وظایف حکومتهاست. در جمهوری اسلامی ایران نیز

سیاسی و غیر کارشناسی اتفاقی کهدرسال های اخیر به آن بپردازیم، به طور قطع افتادمند داد، کمیادید: براساس قانون اساسی، ارایه آمــوزش ازجملــه وظایف افتادمبنیبراین کهمادرجذب و پذیرش دانشجوبه ویژه در دولت بــوده و این آموزشها تا پایان مقطع متوسطه باید رایگان باشد خوشبختانه ما مقطع ارشدود کتری بدون در نظر گرفتن نیاز کشورو در حوزه علمی طی سالهای خیر پیشدرفتهای بسیار زيادى داشته أيم وامروز مراكز ریدی مصطبع تحصیلات علمی در مقطع تحصیلات تکمیلی و دانشگاهی در تمام کشور فعال هستند و

کمتر شے ہری پیدا می شود

در مراُکز استانها و شهرسـ

چندین مرکز علمی اعم از سراسری، آزاده پیامنور و سنیز فعال هستندو درحال حاضر از نظر پذیرش دانشجو حداقل در مقطع کارشناسی امکانات لازم

در سراسر کشــور برای ادامه تحصیل نسل جوان وجود دارد. پیشــرفتهای علمی حاصل شده در

حُوزُههای مختلفُ ازجمله هوا و فضا، هســـتهای، پزشکی، دفاعی و ... نشان می دهد که در کشور ما

توانمندی و پتانسیل علمی خوبی داریم وامکانات تداوم تحصیل نیز تا حد قابل قبولی حداقل تا مقطع کارشناسی ارشید وجود دارد. حال این

برسش مطرح می شود که آیا پیشرفت هادر حوزه انشگاه بهطور کامل در پیشرفت و توسعه پایدار

كشور موثر بوده است؟ بهعنوان نمونه آيا به همان

از این توسعه در جهت رشد و پیشرفت صنعت یا

میزان که دانشگاههای ماتوسعه یافتهاند، توانسنا

که دارای دانشیگاه نیاش

میکنند و ایسن هم طبیعی است که مدیران بعدی به نگاه و عملکرد گذشته نقدهایی دانشجو يان اقدام كرديم موضوعی نیست که بخواهیم با نگاهسیاسی وغیر کارشناسی ۔ واردکنن مهم این است که به مورت کارشناسی و فارغ از تمایلات گروهی و سیاسی، سطحعلمي فارغ التحصيلار

کار موردارزیابی دقیــق قرار گرفته و اگر در جایے اشكالاُتَى وُجُود دارد كه قطُعا هُم اشكالاُ ود، بدون حب و بغض سیاسے برای رفع این اشکالات برنامه ریزی و تلاش شود. بنابراین این که بگوییم در یک مقطع تمام فارغالتحصیلان دانشگاههای مادر سطح دکتری از بار علمی خوبی برخور دارنیستند، نتیجه گیری صحیحی نیست، زيــرا بلافاصله مطرح مىشــود كه در ايــن دوره دستاوردهای علمی بسیاری داشتیم که نت تلاشهای این افراداست.

از سوی دیگر اُسُکالاتی نیز وجود دار دو باید با نگاه کارشناسی برای رفع آن تلاش شود، از جمله طرحی که در مجلس تحت عنوان طرح سنجش و پذیرش دانشجودر دورههای تحصیلات تکمیلی مطرح شد، طرحی قابل دفاع و خسوب بود که با اجرای صحیح آن بسیاری از مشکلات این حوزه

ادامه از صفحه ۹

اگردرس نخوانمپس چه کار کنم!

البته قبول دارم کـه عدهای هـم در این میان بی محتوا جلــو آمدهاند؛ اما در کل ســطح علمی آموزشی کشور پایین نیامده است. همان طور که رشددانش درغرب بسیار سرعت داشته و ما هم از منابع آنهااستفاده می کنیم، کتاب می نویسیم و ترجمه می کنیم. در دوران دانشجویی ما بهندرت برای هر واحد درسی کتاب داشتیم و اغلب جزوههای زیراکس شده در اختیارمان بود اکنون ا مارمی توانیم برای هر درس دست کم ۵ کتاب و منبع معرفی کنیم. پس همین پیشرفت امکانات سطح علمی دانشگاههار افزایش داده است.

نکته دیگری که باید به آن توجه داشته باشیم این است که نمی توان سطح سواد و دانش افرادی که وار د بازار کار می شوند را با سطح سواد و دانش

نبیرستان کارمند دولت میشد ولی قرار گرفتن در همین موقعیت امروز، مدرک فوق لیسانس نیاز ر ـــ ر ـــ بــ مرور، مدر د فوق لیسانس نیاز دارد، پس مطمئنا ســطح علمی افراد بالاتر رفته اســـ تــد ـــ الـــ ک ا ر پ ر بر در در الی که این حجم عظیم مدرک گرایی در کشور شاید بیشتر به دلیل مسائل اقتصادی و اشُتغالُ بُاشدولی سطُح سوادافرادهم به مراتب بالاُ رفته است؛ بالاخره کسی که وارد دوره تحصیلات تُکمیلی می شـوُد، مجبور اسـُت کُتَاب بخواند و تحقیق و پژوهش داشته باشد. پس این موضوع را نمی توان منفی دید. به نظر من با بالا رفتن سطح سواد جامعه، سطح شعور و آگاهی عمومی مردم هم بیشتر می شــود و می تواند تاثیرات مثبتی در زندگی فردی واجتماعی افراد داشته باشد.